

บทคัดย่อ

ได้ทำการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับใช้ประโยชน์ระดับชุมชน ชุมชนบนพื้นที่สูงมีการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและการรักษาสุขภาพ 3 ชุมชน ได้แก่ บ้านกัวโป่ง ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ มีการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ชาขมิ้นชันและชาสมุนไพร และชาสมุนไพรชง บ้านศรีบุญเรือง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางคำ มีการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ 4 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สบู่เหลว แชมพู ลูกประคบน้ำ และปาล์มลูกประคบ เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ และใช้ในชุมชนเพื่อรักษาสุขภาพด้วย ชุมชนบ้านปางมะโอและบ้านปางใน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ มีการนำองค์ความรู้จากการศึกษาวิธีการขยายพันธุ์ต้นฮ้างดอย โดยวิธีการผสมเกสรไปใช้ประโยชน์ ซึ่งนำไปต่อยอดเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์สำหรับปลูกเพิ่มปริมาณต้นฮ้างดอยเมล็ดพันธุ์หรือนำไปเพาะเป็นกล้าพันธุ์จำหน่ายสร้างรายได้อีกทางหนึ่ง

สำรวจองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน 2 เรื่อง คือ รังนกสือ องค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรและยาพื้นบ้าน บ้านป่าเกี๊ยะ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น อ.แม่สรวย จ.เชียงราย จำนวน 262 ชนิด ประกอบด้วย ข้อมูลพืชสมุนไพร ชื่อภาษาท้องถิ่นลาหู่ (มูเซอ) อาข่า ปาเกอญอ(กะเหรี่ยง) ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อวงศ์ ชื่อภาคเหนือ-ภาคกลาง-ภาคอีสาน-ภาคใต้ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ สภาพนิเวศ การขยายพันธุ์ แหล่งที่พบ การใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นสรรพคุณ เกร็ดน่ารู้ และร่างสือเผยแพร่องค์ความรู้การใช้ประโยชน์ยาพื้นบ้านของหมอยา บ้านศรีบุญเรือง สำรวจรวบรวมองค์ความรู้ตำรับยาสมุนไพรจากผู้รู้และหมอยาพื้นบ้านบ้านศรีบุญเรืองจำนวน 7 ราย รวม 25 ตำรับ

การศึกษาวิธีขยายพันธุ์ การปลูก และการจัดการพืชสมุนไพรสำคัญบนพื้นที่สูงเพื่อการอนุรักษ์และสร้างมูลค่าร่วมกับชุมชน พืชสมุนไพรสำคัญบนพื้นที่สูงมีการปลูกเพื่อลดการเก็บหาจากป่าธรรมชาติ ดำเนินงานในพืชสมุนไพรสำคัญบนพื้นที่สูง 2 ชนิด ได้แก่ สมุนไพรสังหยด ทำการทดสอบปลูกสังหยดในพื้นที่บ้านปากกล้วย โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปากกล้วย ต.แม่สอย อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ และต้นฮ้างดอย ทำการศึกษาวิธีผสมเกสรต้นฮ้างดอย จำนวน 70 ดอก ในพื้นที่บ้านปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ ในเดือนพฤษภาคม 2562 และเก็บเมล็ดในเดือนมกราคม 2562 ได้เมล็ดทั้งหมด 925 เมล็ด และได้้นำเมล็ดที่ได้ทำการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเมล็ดต้นฮ้างดอย วางแผนการทดลองแบบ CRD (Completely Randomized Design)

ศึกษาแนวทางการจัดทำเขตอนุรักษ์พืชสมุนไพรเพื่อเป็นแหล่งปลูกและใช้ประโยชน์ของชุมชน : ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น สนับสนุนกิจกรรมชุมชนตามแผนการจัดการคุ้มครองสมุนไพรพื้นที่เขตอนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด 8 กิจกรรม ได้แก่ การรับรองหมอยาพื้นบ้าน โดยตำรับที่ยื่นขอจดทรัพย์สินทางปัญญา ตำรับยาบ้านป่าเกี๊ยะ จำนวน 3 ตำรับ ได้แก่ ตำรับสมุนไพรสูตรรักษาหัวใจ ตำรับยาสมุนไพรแก้ท้องอืดและตำรับยาสมุนไพรแก้ไอ ด้านกิจกรรมปลูกฟื้นฟู และขยายพันธุ์สมุนไพร จัดทำแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาสมุนไพรชุมชน ดำเนินการได้ 2 ชุมชน มีพืชสมุนไพรสำคัญที่ได้รับการปลูกเพื่อเรียนรู้ จำนวน 41 ชนิด จัดทำร่างสือเผยแพร่องค์ความรู้การใช้ประโยชน์ยาพื้นบ้านของหมอยา บ้านศรีบุญเรือง รวบรวมองค์ความรู้ตำรับยาสมุนไพรจากผู้รู้และหมอยาพื้นบ้านจำนวน

7 ราย รวม 25 ตำบล พร้อมทั้งต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับอุปโภค ได้แก่ สบู่เหลว แชมพู ลูกประคบน้ำ ปาล์มลูกประคบ และกิจกรรมการหาแนวทางการสร้างคุณค่าร่วมกันด้านสมุนไพรของชุมชนบนพื้นที่สูงมีแนวทางการพัฒนากลุ่มชุมชนท้องถิ่น สู่การสร้างคุณค่าร่วมกันด้านสมุนไพร ดำเนินการได้ 2 แนวทาง 2 ชุมชน ได้แก่ แนวทางของชุมชนบ้านกิวโป่งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ และแนวทางของชุมชนบ้านศรีบุญเรืองโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ

คำสำคัญ สมุนไพร ภูมิปัญญา การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ชุมชน พื้นที่สูง

Keywords Medicinal Plants, Local Wisdom, Sustainable used, Community, Highland

